

O'ZBEKISTONDA PSIXOLOGIYA FANINING RIVOJLANISHI

Buxoro viloyati Shirkon tumani 53-maktab psixologi

Davronova Sabohat Isoqulovna

27-maktab psixologi

Jumayeva Dilorom Baxtiyor qizi

Annotatsiya: *Ushbu maqolada psixologiya fanining respublikamizda rivojlanishi va uning istiqbollari haqida so'z boradi.*

Kalit so'zlar. *Psixologiya, tarbiya, rivojlanish, islohot, mutaxasis, psixolog, fan, pedagog, ta'lim.*

O'zbekiston Respublikasida ta'lim - tarbiya sohasidagi amalga oshirilayotgan tub isloxlarning samarasi, avvalambor zamon talablariga javob beradigan yuqori malakali, mustaqil fikrlaydigan, mutaxasislarni tayyorlashdan iborat. Shundan kelib chiqib bugungi kunda mamlakatimizda ta'lim jarayonida psixologik xususiyatlari inobatga olgan holda, ta'lim berishiga qaratilayotganligidan kelib chiqib ushbu mavzu o'rganishga qaratilgan. XXI asr bo'sag'asida juda ko'plab davlatlarda bo'lgani kabi dunyo xaritasida munosib o'rin olgan mustaqil O'zbekistonda ham barcha sohalarda tub isloxtlar boshlandi. Bu isloxlarning barchasi inson omilini har qachongidan ham yuqori saviyaga ko'tarib, inson va uning mukammalligi, o'z ustida ishlashi, o'z mukammalligi hususida qayg'urish muammosi har qachongidan ham dolzarb masalaga aylandi.

Psixologiyaning fan sifatida yurtimizda rivojlanish tarixiga e'tibor beradigan bo'lsak shuni ta'kidlash lozimki, u oxirgi o'n yilliklar mobaynida shakllanmoqda, xolos. Lekin tarixan, umuman psixologiyaning O'zbekiston hududida shakllanishini tahlil qilinsa, uning diniy-falsafiy olimlar va qarashlar tizimida o'ziga xos tarzda shakllanib kiyolganini ko'rish mumkin. Dastlabki pedagogik va psixologik fikr markazlari sifatida 1918-yili Toshkent va keyinchalik Chimkent shahrida tashkil qilingan, Pedagogik mo'zey va pedagogik laboratoriya universal o'quv tarbiya muassasasi bo'lib, ta'lim tarbiya bilan bog'liq bo'lgan hamma vazifalarni qamrab oladi. Bu yordam ta'lim metodlari ishlab chiqarilgan, shu yerning o'zida sinalgan va respublikaning boshqa ukuv muassasalariga tarqatilgan. Ishning bunday tashkil qilinganligi tadbiiq qilishga imkon bergan. Pedagogik laboratoriya haqida nizomda ancha bu joy pedagogik fikr va ishning markazi bo'lishi lozim. Shuning ychun bir tomondan pedagogik ishning har bir yangilik uqitishdagi laboratoriyada to'plangan boy tajribadan foydalanish imkoniyati berilish kerak, bu imkoniyat bevosita maktablarga berilish kerakdir.

O'tgan asrning 70-yillaridan boshlab sobiiq ittifoqda psixologiyaga e'tibor biroz kuchaydi. Lekin ko'p vaqt yutqizilgan edi.

Mustaqillikka erishilgandan keyin O'zbekistonda psixologiya faniga ko'proq e'tibor berila boshlandi. Mamlakat oliy o'quv yurtlaridagi psixologiya fakulteti va yo'nalishlariga har yili 800ga yaqin talaba qabul qilinmoqda. Bu sobiiq ittifoq davriga qaraganda 30 baravardan ortiqroqni tashkil qiladi. Lekin miqdoriy jihatga yetarli e'tibor berilgan bo'lsada, ta'lim sifatiga yetarli e'tibor berilmadi.

Hozirgi kunda O'zbekistonda psixologiya tarmoqlari kuchayib, unga katta ehtibor berilmoqda. Hozirgi yetishib chiqqan barcha olimlarimiz O'zbekistondagi psixologiyani chet mamlakatlar psixologiyasi kabi yuqori cho'qqiga chiqishida katta hissa qo'shishga intilmoqdalar. Odamlar ongiga esa milliy psixologiya asosida, yahni milliylik ruhida tarbiyalab, ularni ongiga psixologiyani sindirmoqdalar. O'zbekistonda psixologiya fanining hozirgi ahvoli ilgarigidan ancha rivojlangan. Chunki bu fanni o'qitish bo'yicha muassasa tayyorlov kurslari va markazlar ochilib kishilar ongiga yetib bormoqda.

O'zbekistondagi psixologiyani chet mamlakatlari psixologiyasi kabi yuqori cho'qqiga chikishida katta hissa qo'shib, intilmoqdalar. Odamlar ongiga esa milliy psixologiya asosida, ya'ni milliylik ro'hida tarbiyalab, ularni ongiga psixologiyani sindirmoqdalar. O'zbekistonda psixologiya fanining hozirgi ahvoli ilgarigidan ancha rivojlangan. Chunki bu fanni uqitish muassasa tayyorlov qurollar va markazlar ochilib kishilar ongiga yetib bormoqda. Bundan tashqari psixologiya tarmoqlari bo'yicha turli xil muammolarni yechishda asosiy rol uynaydi. Bu fanni rivojlanishida o'zbek psixologiyasi, ya'ni B.Qodirov, V.Karimova, M.Voxidov, M.Davletshin va boshqa olimlarning hissasi katta. Hozirgi kunda psixologiya fani ham o'z tarmoqlarini rivojlantirmoqda.

Psixologiya fanlari mundarijasini belgilashda bizningcha, bir qator kamchiliklarga yo'l qo'yilmoqda. Mamlakatimiz psixologiya fanida inson psixikasi ikki qatlamdan, ong va ongostidan iborat ekanligi hisobga olinmayapti. Dunyoda ko'zga ko'ringan olimlarning fikriga ko'ra, ong psixikaning 10 foizini, ongosti esa 90 foizini tashkil qiladi. Mamlakatimizdagi deyarli barcha psixolog olimlar psixikaning 10 foizini tashkil qiladigan ong bo'yicha dissertatsiyalar himoya qilganlar. Psixologiya fakultetlarining o'quv rejalariga ham faqat ong bilan bog'liq mavzular kiritilgan. Chunki sobiq ittifoqning psixologiya fakultetlarida ham faqat ong bilan bog'liq mavzular o'qitilar edi.

Mamlakatimizda yigirmadan ortiq fan doktorlari, yuzdan ortiq fan nomzodlari bo'lishiga qaramay faqat 1–2 dissertatsiya ongosti bilan bog'liq mavzularda himoya qilingan. Ular ham nomzodlik dissertatsiyalari. Ongosti bilan bog'liq mavzular naqadar muhim ekaniga qaramay, ular deyarli ishlanmagani uchun juda ko'p muammolar vujudga kelmoqda.

Hozirgi zamon psixologiyasi boyib, turli-tuman bo'lib bormoqda, oxirgi yillarda psixologiyaning yangi sohalari: antropologik psixologiya, akmeologiya, tahdid va terrorism psixologiyasi, xristianlik psixologiyasi, muloqot psixologiyasi, davriy psixologiya, biokonstitutsion psixologiya, «buyukshunoslik» psixologiyasi, o'sish psixologiyasi, tirik hayot psixologiyasi, kvant psixologiyasi, tergov psixologiyasi, badiiy qabul etish psixologiyasi, psixologik adabiyotshunoslik, eshitish qobiliyatlar psixologiyasi, ko'zi ojiz kar-soqovlar psixologiyasi, kitobxonlar va kitob psixologiyasi, mavh etish psixologiyasi, tushlar va tush ko'rish psixologiyasi, sevgi psixologiyasi, inqirozli va xavfli vaziyatlar psixologiyasi, ekzoteratik psixologiya, taqdir psixologiyasi, mutaassiblik psixologiyasi, qobiliyatlar psixologiyasi, xususiylik psixologiyasi, o'quv faoliyat psixologiyasi, ayollar psixologiyasi, tobe hulq-atvor psixologiyasi, genotsid va ommaviy qotilliklar psixologiyasi, xizmat muloqoti psixologiyasi, o'qituvchi psixologiyasi, tashqi ko'rinish psixologiyasi, oliy maktab psixologiyasi, buyruq psixologiyasi, savdo-sotiq psixologiyasi, OAV psixologiyasi, elektoral hulq-atvor psixologiyasi, erkaklar psixologiyasi, din psixologiyasi, tomalogiya, qo'rquv

psixologiyasi, o'lim psixologiyasi, muqobil psixologiya va boshqalar faol shakllanib bormoqda.

Hozirgi kunda O'zbekistonda psixologiya tarmoqlari kuchayib, unga katta ehtibor berilmoqda. Hozirgi yetishib chiqqan barcha olimlarimiz O'zbekistondagi psixologiyani chet mamlakatlar psixologiyasi kabi yuqori cho'qqiga chiqishida katta hissa qo'shishga intilmoqdalar. Odamlar ongiga esa milliy psixologiya asosida, yahni milliylik ruhida tarbiyalab, ularni ongiga psixologiyani sindirmoqdalar. O'zbekistonda psixologiya fanining hozirgi ahvoli ilgarigidan ancha rivojlangan. Chunki bu fanni o'qitish bo'yicha muassasa tayyorlov kurslari va markazlar ochilib kishilar ongiga yetib bormoqda. O'zbekistonda psixologiya fanini rivojlanishida B.Qodirov, G'.SHoumarov, V.Karimova, M.Vohidov, M.Davletshin, E.G'oziev va boshqa olimlarning hissasi katta. Hozirgi kunda psixologiya fani ham o'z tarmoqlarini rivojlantirmokda. Xulosa qilib aytganda, psixologiya fanini rivoji odamlar hayotiga yahni yashash tarziga o'z tahsirini ko'rsatmoqda.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Nishanova, Zamira Taskarayevna. Psixoiogik maslahat: o 'quv qo'llanma.
2. G'oziev E.G'. Xotira isixologiyasi. T., 1994.
3. O'zbekiston Respublikasi Oliy va o 'rta maxsus ta'lim vazirligi. – T.: «O'zbekiston faylasuflari milliy jamiyati» nashriyoti, 2010. – N 4 to'plam
4. Davletshin M.G., To'ychieva S.M. Umumiy psixologiya. Toshkent. 2002.
5. Nishanova, Z.T. Rivojlanish psixologiyasi. Pedagogik psixologiya [Matn] : darslik